Торғай жерінің топжарғаны

ПАЛЫЗДЫҚ НАУРЫЗ МЕЙРАМЫ 1990

айтыс

Отырсын отты жырдан бастап ағам,
Оңынау Алматыдай астанадан.
Алыста жүргенмен, қалғанмен ай,
Ақындық өнерге бір пастамаған.

Өтінді жібергі ең бас қалың-ай,
Ішіп болайықшы дастарқан-ай,
Қарсы ең, сөйлегі кең болғанымыз,
Сағынған қара орманым қасқарым-ай.
Тақырып:
Болса да сіздің ағыс жолдарыңыз,
Қолымды шаруаға ең үйренді.

Айрылып алтыдармынан,
Тағдырға қырын бұрылған.
Бейбіт ел, тұлы сыр,
Бейбіт Ботым бұрынан.
Алаңында жылдың
Ақтабанда шұбырған.
Ұй-ішті аштықта,
Жасқай болып қырылған.
Ит-құс! аштықта,
Жау болып,тағы ұрынған.
Жасқа жиған жаңғырық,
Тыл тәжірибе жұмылған.
Кембіс қысқы-ау, атаңа.

Сөзіңді кеп бұрайық деске жақсы,
Ең бүгін интернодік бәсекелестікке
Өткен іс мектебінің оқы толық,
Ағ, құдай дәлелімды жақ сақта!
Қарай бер қандай жарқын көкі арба,
Жайлауға ақсіз түзеп кеп барады.
Ақсақ атқамайым арқалы ұлға,
Бауырсақ, сылаңдас жоқ па?

Шіркері толғатады ойларай ің,
Қасқайып бүгін қалық бірігіп құш.
Тіпті адам Ақсіздардың пайғі бар,
Жалғасын қалмағанша қатардан тыс.
Комсөбай:
Толды той ғой жақтыққа тең десек де,
Домбыра сыңғыл, қалық, ән де сондат.
Тағы бір бес минутты ұсынып берсе,
Ағамыз осыларын келеміз бе?

Тәрбиесіз жарлығымен халқымның,
Алыдан тербеп алған жолымен,
Бес минутқа бір минут қосауға шақ,
Алланың Қалтай ағы ұлық берсе.

Айтыстың түсін жүрегіз тыңдайық,
Тағы да көзбен көріп сарайық.
Сақ жет төлегіздердің көрегесіз той,
Ағатай сыздайықты «Ой-айлық».

«Ой-айлық» сізді көруге орайды ма,
Ағаға құрмет етуді болады ма?
Дүние кезегінде құрмет жақсы,
Тілеймін ұлық ұлық жақсы.

Ағатай, ағайынның тыныштығы-ай,
Қалайда алып жүріп құрметіңді-ай.
Дауылдың сынғырлаған айналайын,
Кәдімгі шаңқобызбен добысыңдай.

Қазақ той Алматыны ерте бастап,
Бергендей жыпы жүйе құлақ құлап.
Алыстан бауырым деп шақырғанда,
Ағатай, бетпағыңа жерге қарап.

Аспақтың ағзы жоқ сағағындай ма?
Бір жіп бос іштегі қалғандай ма?
Ағатай, құндағы бауырлығың,
Отыңа орағыңа деп арнағандай ма?

Бастадай ел емесіз бірлігіне бір,
Тағдырдың шегерімі тұрмағандық.
Атақты отыз екі, отыз жеңіс,
Ұ тарих мысалай бір қылығыңдық.

Қазақтың сіз осында бәйге бердің,
Орнында дәл осының сәйге бердің.
Мен жылы өлеңдер ең құлыңыздан,
Ең соңғы сағағыңды сойып бердің.

Аспанын мұрнын тесіп тіленетін,
Іскіліп жалпақ белді ішінетін.
Онсың да ел емес пәй алғыс атаң,
Жоғымды дәл бүгінгі сізге берем.

Үлгі алып, жасы айтысқан
жастарға,
Дәптер іші бауыр жасындар да,
Өткен жыл жібергі ең ешкі сізді.
Сәйлеп ең домбырадан Кітемізді.

Ағатай, тоқтамыздан ерейікші,
Мен бүгін қоңыраған көрейікші.
Қонысқа ақ қайық домбыра ал,
Мен сізге сәйлеп ұлық берейікші.

Жарасар осында айтыс ұғымның.
Ішімдегі бірге жүр бітімнен.
Тек қана домбыраны берыңдағы
Ағатай берейікші ықтимал.

Газеттің шығыс номері ашықтың 10-ақпанына жуық ұрық шығады.

Редактор И. БЕРСЕБАЕВ.

ШЫРҚАТТЫ АЛМАТЫДА ЖАРҚЫН ЗАМАН

Қостанай облысының ақыны Қонысбай ӘБІЛЕВ пен Моңғол Халық Республикасының ақыны Тоқтамұрат ЖОМАРТҰЛЫНЫҢ айтысы

Тоқтамұрат:
Аман ба, сәрсенғазы жалғы халқым,
Жақсыдан отырмалар ата-салтың.
Алыстан ат сарлетіп келтең қайқ,
Ішу Наурыз құтты болсын жүзі
мерекең.

Өзің де ақсақалсың, Комсөбайм,
Мекеңе құлақ жайып құт
ұстайық.
Қашанда тағам ерте дәмделсін,
Құлтаған қамқорлық көрсетейік.

Қарағым, жасай берші, інішегім,
Қашанда кеңес болар тағам қайқ,
Ішіп бақ, қарағым, қалқам, көңілдес,
Хикаяға тұлдай берсін ырысты кіші.
Комсөбай:
Ақсақ, әйелдерім үйіндегі,
Қалқаңа бақ тағамдар тілейсіңдер.
Тәсілдің Алматының ортасында,
Бізлерге бағалаған ізгіліктер.

Қалайық ақүлым сізге неге алдым,
Жарамын жолыбасшы ең ірімін.
Құр болсам қалтам бір қылқа құлақ,
Тағар ем жастай өзің шақырғаң.

Артық кәлік, үміт тілек үлгілеп,
Тәбетім жақсы айтқан шүкіршілік.
Жүрсем де тұ қашта ең деп сөзімді,
Жүректің айналайын ұлғілеп.

Атаның жолдайды шырағыңдық,
Фольклор ерекшелік көпе алмаған.

Үлгіңіз айналайын сақы-сақтаң,
Ақсұлай жолда келіп қалмайдағы
Берейік алып келіп оқы жомбі,
Шіркіртты Алматыда жарқын заман.

Қарағым-ай, өтейік деп ақыретке,
Сіздің де есіңіздің жалқы етіп,
Қалқалық қайда жүрек ұрмақ бір,
Жарқырап қалқаңызға мақсаттағым.

Қалқалық ақ тыңдағы қалқ бек ұлық,
Өмірдің бағалады бірдей құлық.
Халық ұлық ақ салам сұрлығың,
Қалқаңбай алып атақ, ақыл, бүгін.

Ақ, ініш жақсарын бір қалқ ерейік,
Құлқыс мен отырмын жүрек терімен.
Ұш күнің ұш шақтың болғанын-ай,
Түрлемыз-ай жүрегінді толқын керген.
Комсөбай:
Қайсіңіз-ай, қайтейік...
Қайғы да бірін айтайық.
Ішімдегі сырымды,
Шығарып сырты ұйқайын.
Бауырым жолдас түсіңіздің,
Көңілін сіркін айтайық.
Айың ең отан, атаңа,
Аман бол жетсін айналым.

Айрылып алтыдармынан,
Тағдырға қырын бұрылған.
Бейбіт ел, тұлы сыр,
Бейбіт Ботым бұрынан.
Алаңында жылдың
Ақтабанда шұбырған.
Ұй-ішті аштықта,
Жасқай болып қырылған.
Ит-құс! аштықта,
Жау болып,тағы ұрынған.
Жасқа жиған жаңғырық,
Тыл тәжірибе жұмылған.
Кембіс қысқы-ау, атаңа.

Тоқтамұрат:
Болмаған қалық, қалық, де кәрмөтке,
Айсасың қолқа той шақырмаған.
Ойласам ең шешім жасқа толар,
Өмірдің өмір алып, ат бермеген.
Қарағым, сүйетіңмен өтіңіз сөзің,
Тұлы сырдың ең жолқ.
Шығарған қамқорлық Тарлығыңа,
Қазақтай сыйлығым жоқ, неғып
тұрмақ?

Тағдырға ақ жолбасы қалқаңмын,
Бұл өмір тәтей сөзді жарқынға.
Сенейік атам деп ақсұ қойып,
Өзің де сақта отыр қалқаңмын.

Отыңа бір де қарсы құрлық жоқпын,
Ойласам осы жайын мұз бақ тоқпын.
Ойласам бақта бетін жігер қайнап,
Ұа, қалқам, мен де жаманы, құлық
болам.

Бұл қалқ жайы қалқын мінез, ақсақай
Кім болса өзінің жайын сөз
қосылмай.
Жайласын мәр шешімге
жақындалық,
Қарсы тұр қамқорлық пен,
қосыла-ай.

Редактор И. БЕРСЕБАЕВ.

Елбасының «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласында ұлттық құндылықтарды дәріптеу жайында кеңінен айтылған. Осы орайда халқымыздың ежелден келе жатқан құнды өнері айтыс екені даусыз.

Арқалық өңірлік мемлекеттік архивінің қорында елімізге еңбегі сіңген қоғам қайраткерлерінің, ақын - жазушылардың, ауылшаруашылығы, мәдениет және білім беру, медицина саласына еңбек сіңірген азаматтардың құжаттары сақтаулы. Оның ішінде «Қазақ ССР - нің халық ақыны» Әбілев Қонысбай Ескендірұлының құжаттары да бар.

Елге танымал халық ақыны Қонысбай Ескендірұлы биылғы жылы 65 жасқа толып отыр. Қонысбай ағай 1980 жылдан бастап халқымыздың ұмытыла бастаған тамаша өнері - айтысты дамытуға үлкен үлес қосты. Орта Азия және Республикалық айтыста, Қазақстан ақындары айтысында бірнеше рет жүлделі орындарды жеңіп алды. 1990 жылы айтыс өнерін дамытуға сіңірген зор еңбегі үшін «Қазақстанның халық ақыны деген» құрметті атаққа ие болды. Ақынның еліміздегі айтыстары өз алдына, Республикамыздан тысқары жердегі айтыстары Арқалық мемлекеттік архивіндегі жеке тектік қорында сақталған. Құжаттардың ішінде 1990 жылы Моңғолия халық Республикасының ақыны Тоқмұрат Жомартұлымен айтысқаны сақталған. «Алматы ақшамы» газетінде 1990 жылдың 11 сәуіріндегі №85 санына шыққан «Шырқатты Алматыда жарқын заман» атты айтысын назарларыңызға ұсынып отырмыз.

А. НУРЕКИНА,
Арқалық өңірлік мемлекеттік архивінің жоғарғы санат-